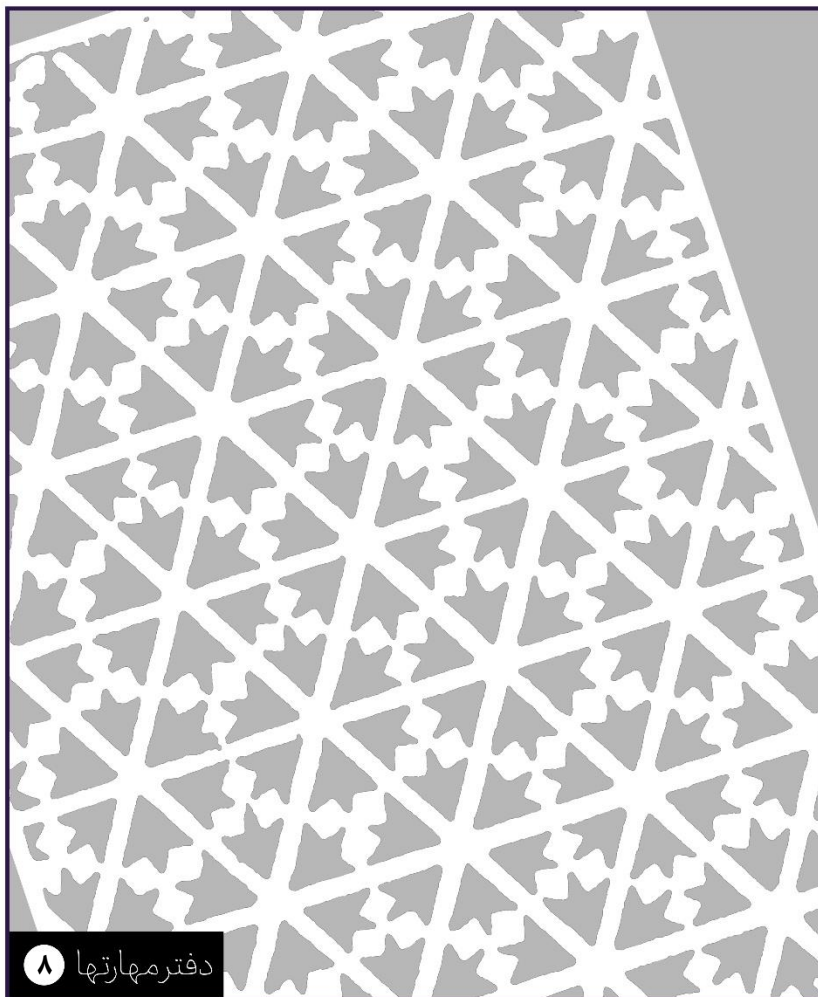

روش مباحثه

مدرسه علمیه امراللهی رحمة الله عليه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

از آداب تحصیل علم در هر رشته‌ای مباحثه است.

از ممیزات حوزه‌های علمیه از دانشگاه‌ها همین مباحثه است که باعث تعمیق علوم است.

این سنت از زمان پیامبر بوده است که در همان داستان راستان شهید مطهری آمده است. پیامبر وارد مسجد شدند و دیدند که گروهی مشغول مباحثه علم هستند و

گروه دیگر مشغول نمازند پیامبر فرمودند که من این گروه مباحثه کنندگان افضل از گروه عبادت کنندگان هستم و من برای تعلیم و تعلم مبعوث شده ام^۱

در زمان امام صادق علیه السلام هم مباحثه بوده است که حضرت به یکی از اصحاب فرمودند: أتجلسون و تتحدثون جواب داد بله، حضرت فرمود: والله إني لوددت معكم. یا در روایات فرمودند: رحم الله من احيا أمرنا^۲ و یکی از راه های احیای امر اهل بیت این است که انسان در مورد تعالیم آن ها مباحثه کند و رشد کند.

یکی از اصحاب امام صادق علیه السلام نقل می کند که دیدم اصحاب و مخالفین نشسته اند و مباحثه می کردند و اگر حضرت اشتباهی می دیدند اصلاح می کردند.

معنای مباحثه

- لغوی: گفتگوی دو نفر به بالا از باب مفاعله و مشارکتی است.
- اصطلاحی: اظهار نظرات با دلایل و نتیجه گیری / تبیین و گفتگو در مورد متن مورد نظر (کتاب، تقریرات درس استاد، مقاله و...)

۱. «بحار الأنوار، ج ۱، ص ۲۰۶ - منية المرید، ص ۱۰۶».

۲. قرب الإسناد (ط - الحدیفة)، متن، ص: ۳۲.

اهمیت، جایگاه، آثار و فوائد مباحثه

(۱) احیاء قلب: منظور متون و مطالب دینی است. حدیث قدسی: تذاکر العلم بین عبادی مما تحیی علیه القلوب المیتة^۳. برخی کتب ادبی هم که مثالهای دینی دارد و قرار است برای فهم دین استفاده شود، همین حسن را دارد. امام رضا علیه السلام: من جلس مجلسا یحیی فیه امرنا لایموت قلبه یوم یموت القلوب؛ این احیا بخاطر انس با معارف است. منظور از مردن قلب، می تواند قسی القلب شدن باشد

(۲) احیاء علم: رحم الله عبداً أحیی العلم قیل و ما إحياءه؟ أن یداکر به اهل الدین و أهل الورع^۴. رشد علم هم یکی از مصادیق احیا علم است. بزرگان دین استدلالاتی برای خلافت بلا فصل امیرالمومنین علیه السلام آورده اند که وقتی شما مجموع آنها را می بینید به یک استدلال جدیدی می رسی و این یعنی رشد و احیاء علم. آثاری که در مباحثه هست در اکثر موارد در مطالعه نیست.

(۳) شناخت کاستی ها. طلابی که اهل مباحثه هستند کاستی های خود را اصلاح می کنند.

^۳ . الکافی (ط - الإسلامية)، ج ۱، ص: ۴۱ .

^۴ . منیة المرید، ص: ۱۷۰ .

- ۴) پرورش روحیه تفکر و انتقاد. ایاک آن تنصب رجلا دون المعصوم. استاد باید قانع کند چه برسد به هم مباحثه ای.
- ۵) تمرین برای تدریس. تقویت بیان در مباحثه حاصل می شود که تدریس بهتری هم انجام خواهند داد.
- ۶) پختگی مطالب. مطالبی که پس از همفکری حاصل می شود قوی تر از مطالبی است که انفرادی به دست رسیده است. مانند نوشته های آیت الله مکارم شیرازی، علامه مجلسی و ...
- ۷) ماندگاری در ذهن. مطلبی که بیان شده باشد در ذهن گوینده بیشتر باقی خواهد ماند.

انواع مباحثه

- (۱) بعد از درس: یعنی مطالبی که از استاد یاد گرفته اید با هم مذاکره می کنید.
- (۲) فشرده: پیش از امتحان
- (۳) قبل از درس (عالم پرور، تمهیدی): در خاطرات ایت الله مشکینی که هم مباحثه ای آیت الله مکارم بودند که ما پیش از استاد مطالب را مطالعه و مباحثه می کردیم و خود را محک می زدیم که توان علمی ما چه میزان است. کلاس رفتن بعد از این مباحثه برای این است که مطالب جدید و خارج از کتاب دریافت شود. با این مباحثه قدرت درک بالا می رود.

آداب مباحثه

- (۱) اخلاص: مباحثه برای خدا باشد. نه برای اینکه فضل علمی خود را به هم مباحثه ای نشان دهد. فخر فروشی و اظهار فضل نیت خدایی نیست. آیت الله خوئی: آنهایی که برای ریاکاری کار می کنند خیلی کم عقل اند. از سیره برخی از بزرگان مثل آشیخ عبدالکریم حائری این بوده است که در ابتدای بحث دو سه جمله توسل به اباعبدالله علیه السلام می کرده است. از آثار اخلاص به موارد زیر می توان اشاره کرد؛

أ. پرهیز از تعصب است: اگر کسی اخلاص داشته باشد تعصب بی خود ندارد؛ کسی که ذره ای تعصب داشته باشد، بوی بهشت به مشامش نمی‌رسد.

آیت الله بروجردی اگر کسی اشکالی داشت روز بعد سر کلاس می‌فرمود: حرف دیروز شما درست بود. شیخ انصاری در فقه و اصول به شیخ علی شوشتری درس میداد و عصرها پای درس اخلاق شیخ علی شوشتری حاضر میشد.

ب. حق‌گویی

ت. تواضع

یکی از راه‌های کسب یا تقویت اخلاص، التزام به نماز شب است که طلبه را با منبع علم و فهم و توفیقات عالم متصل می‌کند.

۲) داشتن طهارت: مباحثه علمی عبادت است.

۳) حضور با مطالعه: حضور در مباحثه بدون مطالعه حق الناس است.

۴) پرهیز از مطالب حاشیه‌ای. از اساسی‌ترین اسباب نرسیدن به مباحثه تمام

مطالب مشخص پرداختن به مباحث حاشیه‌ای است.

- ۵) استقبال از انتقاد. باید دوست داشته باشید که انتقاد شوید. أحب إخوانی إلى من أهدى إلى عیوبی. من مدحک فقد ذبحک. باید عیب دوست خود را در مباحثه بگویید و از طرفی انتظار داشته باشید عیب شما را بگویند.
- ۶) پرهیز از ادعاهای غیر علمی. مطالب باید سند و دلیل داشته باشد. از مطرح کردن مطالب احساسی پرهیز شود. صرف اینکه بگوییم معلوم است کفایت نمی‌کند.
- ۷) با حوصله بودن. باید صبر کرد و حوصله به خرج داد. نباید مباحث کتاب بدون فهم عمیق گذرانده شود. نگاه به مباحث ادبی در متن کتاب، دقت در شیوه‌های ارائه بحث از راه‌های حوصله خرج دادن در بحث است.

نکات اجرایی مباحثه

- شیوه مطالعه برای مباحثه
- وقت مطالعه خوبی را انتخاب کنید و در آن وقت کتاب را «بخوانید» و در متن و محتوای آن «فکر» کنید؛ نه اینکه بهترین ساعات فهم را به جزوه

نویسی اختصاص دهید. «خواندن» و «فکر کردن» یعنی به خاطر سپردن همراه با تحلیل؛ یعنی کشف ارتباط این مطلب با مطالب قبلی که می‌دانستم، کشف مراد مؤلف و در نهایت حفظ کردن مطلب. در پایان چنین مطالعه‌ای، جزوه بنویسید. این جزوه ممکن است از طرف استاد نوشته شده باشد و ممکن است خود شما نوشته باشید. به هر حال طوری صفحه کاغذ را پر نکنید که دیگر نتوانید مطلبی به آن اضافه کنید، چه بسا در طول بحث با نکات جدیدی مواجه شوید که بخواهید به جزوه اضافه کنید.

- ۱ تعداد نفرات مباحثه: ۳ نفر مطلوب است. دو نفر کم است چون ممکن است مطالعه نکنند. همچنین با نیامدن یک نفر، بحث تعطیل می‌شود. چهار نفر هم زیاد است چون فرصت بیان مطالب به همه نمی‌رسد.
- ۲ موضوعات درسی مختلف، شیوه مباحثه گوناگون دارند مثلاً بحث صرف با لمعه بسیار متفاوت است.
- ۳ یک روش عمومی که برای اکثر مباحثات قابل تصور است به این شرح است؛ در ابتدا همه افراد به جای قرعه، کتاب خود را باز می‌کنند و هر کس که شماره بیشتری آورده بود، می‌بایست بحث را ارائه کند.
- شیوه ارائه مباحثه: بدون مراجعه به کتاب و جزوه، تلاش شود که..

○ اولاً ارتباط این مطلب با مطالب قبلی و کل مطالب کتاب بیان شود

○ سپس مطالب مهمی که در جلسه گذشته استاد تدریس نموده است را با اتکای به ذهن و حافظه بیان کند. به گونه‌ای مطالب را بیان کند انگار مخاطبانش برای اولین بار است که این مطالب را می‌شنوند. همه مطالب را بگوید ولی بر مطالب اساسی‌تر و مهم‌تر تأکید کند.

- شیوه شنیدن در مباحثه: هم مباحثه‌ای نیز اگر متوجه نقصی در بحث شد، آن را تکمیل می‌کند. بهتر است که از قبل طبق مطالب اساسی که به ذهنتان رسیده سؤالاتی داشته باشید تا اگر نفر ارائه دهنده غفلت داشت، آن را یادآوری کنید تا یا توضیح دهد یا اگر نمی‌داند آن را به او توضیح دهید.
- پس از آنکه مباحث اصلی مرور شد، نوبت به جزئیات بحث می‌رسد که با استفاده از جزوه انجام می‌شود.

- پس از اینکه جزییات نیز ردّ و بدل شد، متن کتاب روخوانی می‌شود و اگر متن عربی است تلاش می‌شود که اولاً مبحث اصلی و مهم جلسه گذشته از متن استخراج شود و سپس در بخشهای دیگر متن تمرکز شود. در پایان نیز اگر پرسشی در مورد «محتوا»، «متن» و یا خارج از محتوا و متن درس پیش آمد، از استاد پرسیده می‌شود. مهم است که تجزیه و ترکیب جملات توجه

شود و لحاظ شود. یعنی برخی الفاظ که احتمال می‌دهید روشن نباشد
حتما از نظر تجزیه و ترکیبی بحث شود.

پیش فرض مطالب بالا این است که هر جلسه از تدریس استاد دارای یک یا
دو مطلب محوری و اساسی است که فراگیری آن نسبت به سایر مطالب
تدریس شده، اهمیت بیشتری دارد.

۴ مباحثه تحت هیچ عنوانی نباید تعطیل شود.

احراز مسند افتا و تربیت انسانهای صالح برای افتا،
تربیت مدرّس،
انجام تحقیقات برای پیشرفتهای علمی،
مسأله‌ی قضا در جامعه
و مسأله‌ی تبلیغ؛
این پنج مأموریت، کاری است که دم دست است.
البته حوزه کارهای دیگر هم دارد و خیل از کارهای
مهم را میتواند و باید انجام بدهد؛ ولی این پنج
مأموریت، دم دسته و حتمی است.

۱۳۶۹/۱۱/۰۴ دیدار مجمع نمایندگان طلاب و فضلای حوزه علمیه قم

مدرسه علمیه امرالهی^(ه)

قم - بلوار شهید آیت الله صدوق رحمته علیه کوچه ۲۱/۱

www.meamr.ir | @meamr

۳۲۹۴۴۸۵۷ - ۳۲۹۰۳۴۲۳